

"EDINOST"

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in tobože ob 1. uri popoldne.

"Edinost" stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta " 3.—; " 4.50
za četrť leta " 1.50; " 2.25

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 5 nov. v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.

Na naročbe brez priložene naročilne se upravnistvo ne ozira.

EDINOST

Oglaš in osnanila se račune po 8 nov vsrčica v petitu; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.

Poslana, javne sahvale, smrtnice itd. se račune po pogodbi.

Vsi dopisi se pošiljajo urednistvu Piazza Caserma št. 2. Vsako pismo mora biti frankovano ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravništvo Piazza Caserma št. 2. Odpriete reklamacije se proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

•V edinost je moč.

Kaj sedaj?

(Dalje.)

O trditvi, da je Hohenwartov klub državna potreba, nočemo se nadalje prepričati: kdor joj hoče verjeti, slobodno mu!

Drugo vprašanje bi bilo to, ali smemo poslancem našim pripisovati krivdo na tem, da se ne ganemo z mesta? Da in ne! Krivico bi delali našim poslancem, ako bi dvojili na njihovi "dobri volji": prepričani smo do dna svoje duše, da ne bi bil nikdo srenejši od njih, ako bi se jim posrečilo privedti nas do cilja, po katerem hrepenimo. Oni bi sigurno najvestnejše vršili svojo dolžnost, ako — — — da, ta nesrečni "ako"! V tem "ako" tiči tista usodepolna točka, ob kateri gredo silno navkriž menjenja naša. — Torej, ako? — no, ako bi se poslanci naši hoteli posluževati sredstev, primernih njihovi dobri volji, vsestranski braniti interese naroda slovenskega. Te odločnosti in samozavesti jim nedostaja — in to je jedino, kar jim moremo in moramo očitati. O, da bi zadoščala samo dobra volja, mi Slovenci bi bili že davno položili trudne svoje ude — na mehko. Ali fakta nas uče, da ne zadošča niti najboljša volja, ampak da treba tudi dejanj. Že čujemo odgovor: Kaj sumničite, kaj obrekujete, se mar ni oglašil ta in ta poslanec ob tej in tej priliki, se-li ni zopet oni poslanec o drugi priliki toli ognjevitno potezal za prava naša?! Res je to in nikakor ne bi bilo lepo, ako bi hoteli to tajiti; hvaležni smo tudi vsakemu, ki le svoja usta odpre v našo korist. Ali gospôda: skušnje nas uče, da so nam vsi dosedanji navdušeni, rodoljubni vnosom povodom proračunskih obravnav izusteni govori bore malo pomagali. Taki govori so pač primerno zrcalo, v kojem nam odsevajo želje in zahteve naše, ali sami na sebi še niso jedino sredstvo v izvršenje teh naših želj in zahtev. Z govori v plenumu mora biti v soglasju vse delovanje poslancev: bodisi v občeovanju z dostojanstveniki, v klubih in izven zbornice, to je: vsi napori

združiti se morajo harmonično v veliko silo, težečo po zaželjenem cilju. V tem pogledu so nam jasen vzgled do skrajnosti sebični Poljaki: bistrimu njihovemu očesu ne uide nijedna prilika, da ne bi se ob njej okoristili, če je le mogoče. Bog nas čuvaj, da bi s tem hoteli zagovarjati koristolovje Poljakov, ampak navajamo jih le, ker so umeli svojo taktiko tako prikrojiti, da ves nje aparat čudovito točno deluje na korist njihove sebičnosti. Poljaki so izborni taktiki, kar naši poslanci niso.

Preidimo k tretji eventualnosti, da namreč Hohenwartov klub v svoji celoti nima resne volje pripomoči nam do naših pravic. To pa stoji — in v tem tiči glavno zlo. Kajti ne moremo si misliti, da ne bi bili poslanci naši ob posebnih prilikah tudi v klubu povdarjali zahtev naših. In vendar ni nikjer videti vspehov! Nikjer? Ne, Kranjski se je pač nekaj malega dalo, ali povsod drugod gremo rakovo pot, osobito pa tam, kjer je živ elj naš v pogibelji. Tolažijo nas sicer, da naj se za sedaj zadovoljimo s koncesijami na gospodarskem polju. Ali, možje dragi, nam teče voda v grlo, za nas utegne postati usodepolen vsak izgubljeni trenotek. Mi se zavedamo opasnosti svojega položnja in ne smete se čuditi, ako smo postali nevoljni proti sistemu, ki ne le nič ne stori, da bi nas rešil — o, kako lahko bi to storil! — iz te pogibelji, ampak se še nervozno napenja, da ostane tako, kakor je. Z drugimi besedami: sistemu temu ne bi bilo po volji, da se mi ojačimo. To nam priča postopanje gospoda Gautscha, ki je gledé na nas Tržaške Slovence še žaljivejšo, nego za Korošce kajti na oni del govora g. Kluna, ki se je dotikal naših šolaskih razmer, niti ni reagiral: čemu tudi, vsaj sta gospoda Burgstaller in Stalitz konstatovala, da v Trstu imamo slovenske šole! Ni li to žaljivo preziranje? Mi pa se čutimo del naroda slovenskega in hočemo narodno živeti: četudi

proti volji sedanjega sistema. Ali pa smo vam morda, gospôda prvaki, mi lalalija? Skoro bi morali tako soditi po prezirljivi pisavi nekega slovenskega tednika proti našemu listu, ko vendar imamo zavest, da kar-koli storimo, je narekovano po goreči ljubezni do svojega rodu in po veliki skrbi, koje nam provzroča nevarnost, preteča nam in rastoča od dne do dne. Ako pa so vam teh 30—40 tisoč Slovencev, živečih tu na Tržaškem ob bregovih Adrije — kdo bi si neki brigal zato neznatno lužo? — nič, no, pa povejte nam kar naravnost, da vsaj vemo, pri čem da smo. Toda za posledice bodete odgovarjali vi in jedino vi! Kakor sedaj nočete v polni meri pripoznati naše cene, tako živo boste občutili vi vsi našo izgubo, ko bode prepozno — ko nas več ne bo. Nam očitata "nevednost" — ta pa še ni zločinstvo — a vam zapiše zgodovina na rovaš — ako dopustite, da usahne prevažna veja našega rodu zgolj zato, da vzdržite stare tradicije naše državnoborske delegacije — vse drugačo krivnjo, a koje se naša niti primerjati ne da. Gibljemo se sicer še, to je res, a pri tolikem nasprotvu in popolnem nedostatku bratske pomoči, se bojimo, da omahne roka hrabrim bojevnikom — in potem? Do sedaj nas je v Trstu vzdrževalo zgolj narodno navdušenje in topla domovinska ljubezen — in da vzdrži to navdušenje, obrača se člankar naš na drugem mestu vspodbujajočimi besedami do naroda našega, češ: nikdar ne pademo, ako sami to nočemo, in ako vsak v svojem krogu netimo plamen rodoljubja in ponosa. To je tudi naše menenje; ali treba, da širimo čut narodnega ponosa vsi od prvega do zadnjega, od najzadnjega prostaka v naši narodni vojski do najodličnejšega poslanca. Če pa prepustite nalogo to le "konfuznim radikalcem" in nepravkom, je reakcija v pogubnem zmislu neizogibna. In uprav to nas vznemirja, da je sapa, ki sedaj veje po Slovenskem, protivna narodnemu ponosu: to nam dokazujejo

novi, mej nami nastali proroki in to se opaža na delovanji naših poslancev, sedečih v Hohenwartovem klubu, koji klub je tudi jedne istih lukenj, iz katerih prihaja nam toli neugodna sapa, moreča narodni ponos mej nami. S tem smo došli do naloge, prisojene temu klubu, koje naloge smo se doteknili začetkom tega članka. (Konec prih.)

Osamosvojimo se!

Kadar Te žali močnejši, mogočnejši od Tebe, kaj Ti bode storiti — trpin?

Pokladam Ti na srce važno to vprašanje, zatorej je ponavljam, da je popolnoma umeješ in si je urežeš v spomin: kadar Te žali mogočnejši ki si pristeva in domišlja oblasti nad Tebe, žali tako, da Te zaskeli pri sreci, kot bi je stisnil v žareče sponse, kaj Ti je storiti? Ne-li, stemni se Ti pred očesi, skrči se Ti roka v trdo pest in že je nameravaš dvigniti in težko položiti na njega lice. Toda v trenutji se še premisliš, premagaš se, ker se bojiš hujših nasledkov, kot bi bila zaslužena zaušnica oholemu žaljitelju in ardo sikneš mej zobmi ter požreš v nebo vpijoče razžaljenje. Misliš pač: priti mora ura zadoščenja.

In glej, ta oholi žaljivec pozna položaj tvoj, zatoraj je predrznost njegova samosvestna in niti ne veruje, da zamore — Tebi kedaj biti ura željeno osvete!

Ta trpin si Ti, narod moj!

Neverojetno, v nebo kričeče je obnašanje Tvojih nasprotnikov proti Tebi in Ti moraš molčati, ker so oni v zavesti, da Te smejo zatirati, in ti moraš klanjati tilnik svoj!

Moraš?

Ali zareš moraš?

Ha! kdo to pravi?! Kdo si Ti, narod slovenski, da bi se moral klanjati pred komur si bodi? Kdo so Tvoji nasprotniki?! Ljudje so, podobni Tebi: ni za las ne

PODLISTEK.

Izlet na Krn.

Is popotno torbice Josipa Podhumskega.

(Konec).

Bili smo v tem rajju kakih pet ur in minil nam je ves ta čas kakor trenotek. Treba je bilo misliti na odhod. Da bi videli tudi jezero, oziroma, da bi šli mimo njega, krenemo veselo prepevajoč po hrptu hriba proti vzhodu. A nismo dolgo prepevali, ker prišli smo kmalu do strmine, kjer nam je bila pot zaprta. Tukaj smo se vsi zbal, ker dozdevalo se nam je nemogoče, da bi jo mogli prelaziti. Vrniti smo se že hoteli, voditelj pa je silil, da moramo vsaj poskusiti. Mene kot najlozjega zgrabita dva in mi pomagata na pečino. Tukaj se dobro uprem in spustim svojo dolgo palico, za koje se prime drugi izletnik in tako prikobaca srečno k meni. Tako smo bili vsi možki na pečini, kjer smo imeli blizo kvadratni meter prostora, le gospica je bila še spodaj. Kako pa njo k nam spraviti? Tukaj je

revica skorom obupala. Zvežemo dve palici v dolgo lato in jeden del jej stegnemo, naj se dobro prime, za drugi del pa zgrabimo vsi drugi na pečini in privlečemo srečno ubogo gospico v našo sredo. A kako sedaj od tukaj naprej, ko so na vse strani sami prepadi in steza je taka, da ne more nikaka žival po nji? Vzamemo vse naše palice in zvežemo jedno za drugo tako, da smo imeli prav dolgo lato. Prvi del prime naš vodnik in leze počasi po vseh štirih po strmini. Koj za njim drži se dolge late drugi, za tem tretji itd. — uboga gospica je bila v največji nevarnosti, ker morala je zadnja. Kar je prvi kamenja odvalil, prišlo je drugemu pod rebra, ker laziti smo morali kakor kače. Marsikak vzdih se je slišal in vsak trenotek se je bilo bati, da kdo zleti v prepad — slednjij pa vendar prilezemo srečno na drugi vrh gore, od koder smo videli jezero, mimo kojega smo morali. Nevarnega pota ni bilo več, velika votlina, obkoljena od sivih skal in navpičnih golih pečin, bila je pred nami, pokrita z bogsigavedi koliko let starim snegom, na sredi se nam je pa smehljalo jezero. Pozabili smo zopet ves

strah in veseli, da smo še živi prilazili do tega mesta, uganjati smo začeli burke in v onem času, ko po dolini vse zeva velike vročine, igrali smo se kakor otroci se snegom. Prvi sem bil jaz, ki sem dobil hudo zaušnico od snežene kepe, ko sem pa to tudi jako pošteno z obresti vrnil, zgrabi me napadeni in me vrže po snegu, da odletim več metrov daleč po snegu. V tem ne posebno prijetnem teku razbil sem vse steklenice, kar sem jih imel okoli sebe in z njimi izgubil tudi tekočino, ki je bila v njih, za koje nam je bilo gotovo bolj žal, nego za posodo. Tako norčevaje se dospeli smo srečno do jezera, kjer smo se nekoliko odpočili in krenili po tem proti stanu. A naše veselje ni trajalo dolgo, ker kar na hip nastala je okoli nas gosta megla, da jeden družega nismo več videli. "Vihar, vihar" zajecelja naš vodnik in res, kmalo je začelo grometi in treskati, da je bilo groza — gore so se tresle in majale in mislili smo, zdaj in zdaj udre se kos hriba na nas. V trenutku je bil vihar tukaj in kakor hitro je prišel, tako hitro je tudi izginil — a bili smo vsi do kože mokri. Res, krasni smo morali priti

k stanu, kjer so se nam pastirji kar glasno smejali. Čevlje sem imel na nogi z vrvjo zvezane, hlače so mi pa manjkale od zadaj popolnoma, ker v nekem plazu mi je bilo zmanjkalo nog in tako sem jadral po najljubšem po kamenju navzdol.

Huda nam je bila pot proti domu. Moji težki čevlji začeli se me glodati. Ostalo mi ni družega, nego da sem jih vrgel čez ramo in v nogovih obiral ostro kamenje. Dan je bil še, ko smo dospeli do prve vasi. Ustaviti smo se morali in čakati radi naše ciganske obleke teme, katera naj bi nas skrila radovednemu opazovalčemu očesu. Razveselili so se doma, ko so nas zopet videli in mi izletniki smo bili srečni in zadovoljni, da smo naše od Adama podedovane kosti nepoškodovane prinesli na dom.

Tak je bil izlet na Krn in jaz mislim, da sem ustregel onim čitateljcem, koji se ne drznejo radi slabih nog na visoke gore, ampak si raje mislijo: Kaj bom hodil z njimi, saj mi že drugi povejo, kako in kaj je bilo na tem ali onem izletu.

intelligentniši, nego si Ti. In Ti da bi se jim moral klanjati?

Brez vsacega pomisleka se je to izreklo na najvažnejšem mestu: — govorilo se je se zastopniki slovenskega naroda kakor da bi bili oni naslikane niče, kakor da bi bil ta narod slovenski zadnji mej zadnjimi.

In kdo je tako občutljivo, nepozabno razlalil slovenski narod?

Njega nasprotniki, ki so zašli v ta mirni svet edino le zato, da vznemirjajo in dražijo človeštvo ter mu nesramno branijo veseliti se v miru svojega obstanka, ker so že po zlobni njihovi naravi za to ustvarjeni!

Ali tega veselja jim ne pustimo nadalje in — osamosvojimo se!

„Kedor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti!“

To nam bodi parola, prapor, okoli katerega zbirajmo svoj — duševni ustanek!

Ne plazimo se, ne prosjamo več pred durmi nasprotnikov, to nas ponižuje pred njimi, ponižuje nas v naših očeh! Marveč dvignimo se in pokažimo jim hrbet, njim, ki so — ako jih treznim očesom opazujemo — tako revni, ako ne revnejši, nego smo mi, in koje povzdiguje — navidezno! — edino le domišljija, humbug in — naša ponižnost!

Oni nam nimajo nič dovoljevati, — ne pustimo jim te domišljavosti, da bi si morali mi od njih česa izprositi, — izprositi to, kar imamo po duhu in v srci v bogati meri že sami!

Ako si v svoji oholi napetosti domišljajo pravico, Vaše prošnje, Vaše interpelacije odbijati, Vi zastopniki naroda našega — ignorujte jih nadalje. Vaš in naroda Vašega ponos ne dopušča, da bi se spuščali z nagajivimi gospodi v poniževalno besedičenje na mestu, kjer gre enako pravico dopuščati vsem narodom avstrijskim!

To je že skrajno izzivanje, ako si posamičnik v svoji domišljavosti pripisuje hegenomijo nad celi narod, češ: jaz sem imeniten gospod, mene morete ubogati!

Narod moj!

To je žaljenje, katerega ne moreš pozabiti nikdar! Zabeleži si v srce take besede!

Osamosvoji se!

Pokaži narod, da imaš elementarne moči dovolj, stani na lastnih nogah, zavrni vse one, ki trdijo, da je izomika Tvoja odvisna edino le od nadvlade nemškega jezika v Avstriji — dokaži, da ti je dano naravno svojstvo vladati se sam v okvirju avstrijskih zakonov in avstrijske ustave ter da ne trebaš, da bi se Ti kdor-si-bodi urival kot neizprosni varuh.

Ti si bil moj narod, raznih gospodov ni bilo in bodeš, ko jih že davno več ne bode.

Naj nas ne vznemirjajo odredbe tacih velikanov; glejmo, da postanemo svoji lastni politiki!

Nočejo nam dovoliti, da bi se učili narodne zavesti v šoli; dobro, v našem srci osnujmo si učilnico: narodna zavest in človeški ponos bodite nam učiteljici, kako naj se osamosvojimo, kako naj se branimo nasprotnikov.

Tako naj bode poslej med nami: paralizujmo germanofilske in lahonske odredbe v šolah in uradu s tem, da v domačem hramu učimo in odgojujemo svojo mladež in nevedne svoje v domačem, slovenskem jeziku. Bijmo naspretnikom svojim z žgečo ironijo v obraz, da se konečno prepričajo kako smešni, kako pretirano smešni da so! Vzbudimo proti njim protisilo, zanetimo iskro narodne zavesti in jeklene volje! — in vsi njih napori izvestno ostanejo bob v steno. Skrijmo se v posadko, katere jim ni mogoče naskočiti, niti prisvojiti si je, — in ohranili mo si svoje narodno življenje.

In naša nprav, naša vztrajnost sti ona posadka; učimo se ceniti nje vrednost ter poslužujmo se je v vsej meri.

Vsi Vi omikanci slovenski, v prvi vrsti pa ti prečastita duhovščina, izpolnite svojo visoko dolžnost in vodite narod brzim korakom do duševne samostalnosti njegove!

Hic Rhodus, hic salta! — Vam kličejo, ki ste poklicani duševni voditelji naroda; tu je polje, na katerem se Vam je poleg brige za večno izveličanje boriti, tu je smoter Vaše dolžnosti; vsi drugi napori so narodu le v kvar in zmešnjavo!

Komu je dana lepša prilika, nego Vam ki imate ves svoj vpliv pri svojih vernih,

da ustanovite privatno narodno „šolo“ v vsaki vasi. — Poleg dolžnosti, ki Vam jo nareka Kristus in uk njegov, opravljajte vestno tudi dolžnosti, ki Vam jih nareka narodni čut in svojega naroda opasna usoda!

„Dolžan ni samó, kar velela mu stan, Kar more, to mož je storiti dolžan!“

V tem smislu vztrajno nadalje in skoro bode te odvezani tega trudapolnega dela! Le čujte, pazljivo čujte, kako se nasprotnik trese za svoj plen, ker sluti da smo mi močnejši od njega, ako le hočemo; verujte, da baš ta strah mu narekava, še grozovitejše pratopati proti nam, na pol že izgubljenemu mu plenu. — Uprav kakor turški ropar Athanasios, ki je grozil ujetnikom svojim, da jih pomori, ako ga zasledi pravica — hočejo nas oplahiti naši protivniki, ker vidijo, da jih zasleduje pravica; — potisniti nas hočejo še v poslednjem trenutku češ, ako Vas že izgubimo, ako izgubimo „odkupnino“ — šikanizovati Vas hočemo še v naslednji čas, da nas pomnite vse žive dni! Ni-li res tako, o j ljubi Athanasios?

Prikimavaš z rudečico v lici, toraj — istina je!

Govor

poslanca Karola Kluna v državnem zboru dne 13. novembra 1891.

(Dalje).

Nič boljše niso šolske razmere na Koroškem, o katerih se je že večkrat govorilo v tej visoki zbornici. Ker koroški Slovenci, dasi štejejo skoro tretjino prebivalstva, nimajo zaradi čudnega volilnega reda nobenega zastopnika v tej zbornici (Čujte! Čujte!), ne ostaje nam drugega, nego da se mi oglasimo zanje v tej visoki zbornici in naznanimo zbornici njih klic za pomoč.

Že pred dvema letoma sem v tej visoki zbornici razložil žalostne šolske razmere na Koroškem. Tedaj sem obširno dokazoval, da je za Koroško veljavni učni načrt pravo zasmehovanje šolskih zakonov in šolskega reda. Povedal sem tedaj, da še na tako imenovanih utrakvističnih ljudskih šolah, ki so določene jedino za slovenske otroke, slovenski materini jezik niti učni predmet ni. (Čujte! na desnici.) Visoki učni upravi se je zdelo potrebno z ukazom z dne 5. julija 1890, št. 13113, naročiti deželnemu šolskemu svetu, da za tamošnje ljudske šole sestavi nov učni načrt. Visoka učna uprava bi morala, ko so jo poučile skušnje po prejšnjem učnem redu, deželnemu šolskemu svetu naročiti, da se pri sestavi novega učnega reda drži strogo zakonitih predpisov. To se ni zgodilo, kajti sicer bi deželno šolsko oblastvo ne bilo iznenadilo svetá z učnim načrtom, ki ni dosti manj čuden, kakor je bil prejšnji.

V ukazu, s katerim se je bil razposlal učni načrt z dne 26. septembra 1890, št. 1C13, se pravi (čita):

„V prvem in drugem šolskem letu imajo se otroci s pomočjo abecednika od Karola Prescherna (kateri abecednik stopi namesto nemškega) sprva uvesti v slovenski, potem pa v nemški jezik. Od tretjega leta učiti se mora slovenščina v vseh oddelkih po tri ure na teden in se mora na višji stopinji v teh učnih urah poleg čita-

nja, slovnice, pravopisa tudi ponavljati to, kar so se naučili v nemškem učnem jeziku, zlasti iz računstva in zemljepisa, da se doseže učni smoter teh šol kot dvojezičnih zavodov. Te za slovenščino določene ure morajo biti na koncu dopoldnovega pouka, da morejo oditi oni otroci, ki se po želji starišev ne udeležujejo slovenskega pouka, ne da bi kaj motili pouk. Da se na poldnevni šolah ne preoblože otroci s tedenskimi učnimi urami, je potrebno, da vsi otroci (tretje do osme letne stopinje) nižje in višje skupine skupno dobivajo slovenski pouk v poslednjih dopoldanskih urah.“

Pouk v slovenskem materinem jeziku je torej predpisan le za tako imenovane utrakvistične šole, ne pa za one šole, v katere tudi hodijo slovenski otroci, ali jih je koroško deželno šolsko oblastvo uvrstilo mej tako imenovane nemške šole (Čujte! na desnici.), dasi je večina otrok v njih slovenska. (Čujte! na desnici.)

Pa tudi na utrakvističnih šolah ni pouk v slovenščini predpisan brez izjeme, temveč le za prvo in drugo leto, pri čemer se morajo otroci učiti toliko nemščine, da morejo v tretjem letu slediti nemškemu pouku, kajti od tretjega leta so slovenščini odločene le tri ure, dočim je določenih za nemški jezik dvanajst ur. (Čujte! na desnici.)

In te bore tri ure morajo biti brez izjeme, kakor ste že slišali, na koncu dopoldanskega pouka, ko so otroci že utrujeni in ne morejo slediti pouku. Potem je še določba, da na šolah s poldnevnim poukom in na večrazrednih šolah, če je morda na njej le jeden učitelj več slovenščine, morajo se vsi otroci v jedni in isti uri učiti slovenščine (Čujte! na desnici), če tudi so različni po duševnem razvoju in po svojem napredku in imajo tudi različne knjige. (Čujte! na desnici.) Kak uspeh je pričakovati od takega pouka, vedó tisti, ki so kedaj bavili se s poučevanjem. (Poslanec dr. Trojan: Pomemčevanje!) K temu pa še to pride, da ta pouk ni obligaten, temveč zavisi od svojovoljnosti starišev, in da bode učitelj, ker se mu s tem učenjem naklada breme, pri otrocih in stariših agitoval, kolikor bo mogel, da naredi ta pouk iluzoričen. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Neko dragoceno priznanje je pa vendar v naredbenem ukazu deželnega šolskega oblastva koroškega. V njem se uradno priznava, kar se lje dosedaj rado tajilo, da so na Koroškem na šolah, namenjenih slovenskim otrokom, v katere tudi hodijo v resnici slovenski otroci, učitelji, kateri niso večji maternega jezika otrok. (Čujte! Čujte! na desnici.) Slovenci na Koroškem, če tudi jih je nad 100.000 (Poslanec Povše: 130.000!), imajo le jedno slovensko ljudsko šolo s slovenskim učnim jezikom in sicer pri jeseru, vse druge šole, namenjene za slovenske otroke, so tako imenovane utrakvistične šole, katerih je 92. Na teh 92 utrakvističnih šolah je 159 učiteljev, od katerih jih le 39 zna dobro slovenski, 71 jih za silo lomi slovenščino, 42 jih ne zna prav nič slovenski, o ostalih 7 pa ne vém, v katero vrsto naj jih štejem. (Čujte! na desnici.) Poslanec dr. Trojan: To je grozovitost!

Slovenski otroci hodijo pa še v 19 drugih šol, katere je deželni šolski svet koroški uvrstil mej nemške šole, če tud je na štirih, kolikor mi je znano iz izkazov, 33—40%, na drugih pa 58—97%, slovenskih otrok. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Na teh šolah je 45 učiteljev, od katerih jih le 9 zná slovenski jezik, 22 pa le nemški (Čujte! Čujte! na desnici), dočim se drugi le za silo znajo izraziti v slovenščini. (Klici na desnici: Žalostne razmere! To ni svoboda!)

Čuditi se ni, gospóda moja, da je na Koroškem tako malo učiteljev, ki znajo slovenski. Učiteljišče v Celovcu je tako vrejeno, da slovenščina še učni predmet ni. (Klici na desnici: Škandal!) Učitelje, ki se kaj zanimajo za slovenščino, prega-

njajo na vse načine nemško prebivalstvo in pa učna oblastva (Čujte! Čujte! na desnici); učiteljem, ki so pa nasprotniki slovenščine, je vse dovoljeno, tudi največji moralni izgredi. (Živahno ugovorjanje na levo.) — To [ni dostojno!], vse se jim spregleda.

Ravno v poslednjem času pripetil se je tak slučaj, katerega pa zaradi pikantne vsebine ne morem tu javno v zbornici omeniti, a ga bodem zaupno povedal ministru, da bode vedel, kako nadzorovalni organi na Koroškem izvršujejo svoje dolžnosti.

Da ne bode kdo napačno mislil, moram povedati, da se slučaj ne tiče kakega slovenskega klerikalca, ki bi morda iz narodnega in verskega fanatizma objavil vso stvar, temveč nemškega protestanta, ki pa dobro vé, kake lastnosti mora imeti izobraževatelj in odgojitelj mladine, če mu naj zaupajo roditelji svoje otroke.

(Dalje prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

V seji dne 20. novembra poslanske zbornice zagovarjal je finančni minister Steinbach svoj proračun. Začetkom svojega govora je zagotovil, da v kratkem predloži postavne načrte gledé preosnove direktnih davkov. Priznava, da se je finančno stanje države zboljšalo, opozarja pa, da se financijelno položnje države lahko jako hitro poslabša. Zato pa ne bi bilo umestno, da bi on kot minister obračal svoje oči v preteklost, ter se veselil tega, kar se je že storilo, ampak gledati mora v bodočnost. Izjavlja opetovano, da se z reformo davkov nikakor ne nameruje, ljudstvo še bolj obremeniti. Počasí hoče preustrojiti brez povišanja doklad. Zajedno pa hoče kontigentovati pridobinski davek, ki je jako stalen. Po uvedanju osebnega dohodninskega davka zniža se pridobinski davek. Osobito nam ugaja zaključek ministrovega govora, ki se glasi: Vsaka presnova davkov. imejoča namen, pravičnejše razdeliti bremena, naloži žrtve za plačevanje davkov jačjim razredom in ti razredi pogodili bi pravo, da vzamejo te žrtve nase, tako rekoč iz dobrega srca. Pravice in dolžnosti so vedno vzajemni pojmi, in kjer so v družbi večje pravice, tam zahteva družba od dotičnikov večje dolžnosti. — Posl. Mandyszewski pojašnjeval je želje in pritožbe Rusinov. Nimamo sicer pred seboj nove vlade, pač pa novo konstelacijo strank; vzlic temu se nada, da se bodo poštevale želje Rusinov in da se jim gosp. finančni minister ne bode upiral iz financijelnih ozirov. — Posl. Neuwirth izraža nado, da bodo Mladochi, ki so novi osební prihodninski davek finančnemu ministru tako rekoč na krožniku ponudili, tudi ob drugih prilikah poštevati državne potrebe ter iskali sporazumljenja vsaj ob tistih točkah, ki jednako žulijo nemškega in českega davkoplačevalca. Trajnega zboljšanje našega položaja je le tedaj pričakovati, ako se skróijo izdatki za vojske. — Posl. Kozlowski nasvetuje povišanje davka od piva, uvedenje monopola za izdelovanje žveplenk ter urgira, osnovo borznega davka, kajti, ako so izdatki za vojne potrebščine neizogibni, ne sme se jih pokrivati na škodo potrebnih investacij, ampak treba misliti na nove vire dohodkom.

S tem se sta vsprejela poglavja 10, in 11. proračuna finančnega ministerstva kakor smo že javili v poslednji številki.

Za tem je prišel v obravnavo Plenarjev predlog, da se odpravi redna doklada ordinariju pridobinskega davka za one davkoplačevalce, ki plačujejo do 5 gld. 25 kr. Za odmerjenje deželnih in občinskih doklad in za določanje volilne pravice bi se pa morale poštevati tudi iz-

redne doklade. Plener kot referent predlaga dotični načrt v imenu proračunskega odseka. Poslanec Thurnherr se protivi temu predlogu, zahtevajoč, da se najpopred znižata zemljišni in hišni davek, da se določi hišni davek po vrednosti hiš, da se osnuje prihodninski in davek na rente v progresivnem zmislu, da se poviša davek na borzne dohodke in dohodke špekulacij.

Dne 20. t. m. slavil je naš minister v nanjih zadev, grof Kalnoky, desetletnico svojega službovanja v tej lastnosti.

A vstrijski škofje izdali so skupen pastirski list, s kojim priporočajo vernikom pristopati cerkvenim društvom, koja so primerna sredstva v obrambo krščanskega mišljenja in krščanske ljubezni, kakor tudi v obrambo krščanske vzgoje otrok, kajti stališče cerkve, kakorino jej je prisojeno po novih postavah in po naših šolskih postavah, jej ne dopušča, da bi ona mogla zadostno gojiti krščansko vero in nrvnost. Pastirski list svari pred slabimi časopisi ter se potem bavi z delavskim uprašanjem, koje treba rešiti v krščanskem zmislu.

Češki in nemški oddelek deželnega kulturnega sveta za kraljevino Češko konstituirala sta se dne 18. t. m. in so pri volitvi odbornikov za češki oddelek zmagali — Mlado čehi.

Različne vesti.

Dvorni svetnik pl. Reya šel je v pokoj. Tem povodom čutimo se primorane priznati, da je bil g. pl. Reya miren, in ljubeznjiv mož ter da ni bil načelen nasprotnik nas Slovencev.

Predsednik najvišjemu sodišču, vitez Schmerling šel je v pokoj. O možu tem smo nedavno govorili.

Himen. Gospodičina Justina Michellijeva, bivša vrtnarica in voditeljica na zavodih družbe sv. Cirila in Metoda, poročila se je z gospodom Franom Püschelnom. Častitamo!

Poziv. Nepoznano kje bivajoči gospod Josip Cizel naprošen je, da se prijavi v našem uredništvu.

Tržaški mestni svet imel je včeraj zvečer zopet svojo sejo, v koji je ognjevit svetnik dr. d'Angeli napravil veliko luknjo — v vodo. Interpeloval je g. župana, je-li mu znano: 1. da je nek okoliščanski podjetnik in mestni svetnik žugal svojemu delavcu, da ga odpusti iz službe, ako ne premesti svojih otrok iz italijanske v slovensko šolo in 2. da je kooperator Škedenjski, Rajko Logar, v neki nedeljski propovedi žalil italijansko narodnost ter hujskal proti tej narodnosti? 3. Kakó je ukrenilo mestno predsedništvo v tej zadevi?

G. župan je odgovoril, da rečenih otrok v zmislu obstoječih predpisov ni smeti premestiti, ker se je dotični oče začetkom šolskega leta izjavil za italijanski oddelek. V drugem slučaju obvestilo se je šolsko vodstvo v Škedenji takoj, ko se je doznalo o propovedi kooperatorja Logarja, da ta duhoven ne sme več poučevati veronauka na tamošnji šoli. Zajedno sta se odposlala ovadba državnemu pravdnistvu in obširno poročilo tržaškemu namestništvu. Državno pravdnistvo je spoznalo, da ni nikakega povoda kazenski postopati proti kooperatorju, namestništvo pa je odgovorilo, da občina ni imela pravice utikati se v to zadevo in da ne bi bila smela suspendirati rečenega kooperatorja. Don Logar poučuje torej še vedno krščanski nauk ne glede na disciplinarno preiskavo, koja se je proti njemu uvela.

G. dr. d'Angeli seveda ni bi zadovoljen s tem odgovorom, iz kojega je jasno, da je g. doktor mahnil — po vodi. Slednjič sklenili zadevo to odstopiti pravnemu in petocijakemu odseku, da prouči, ali bi ne bilo mogoče g. Logarja privatnim putem tožiti. — Treba je povdarjati, da to

ni prvi pot, da so gospóda pogoreli se svojimi kazenskiimi tožbami. Gospóda imajo smoto.

Iz drž. zborna. V seji dne 24. t. m. predložila se je vladna predloga, s koje se zistuje progresivno višanje davka na stanarino in 50° davka na čisti dohodek poslopij v Trstu.

Tržaškim Slovincem! Posojilnice so postale tako važpi in koristni zavodi v Slovincih, da bi bilo od več, če bi jih hoteli na dolgo in široko priporočati; vsaka zares koristna stvar se sama najbolje priporočuje. Leta 1890. poslovalo je 37 slovenskih posojilnic, ki so to leto imele 19.812 udov, 390.680 gl. zadružnih deležev, vplačanih od udov, naredile prometa za 8,828.090 gl., dale posojil v skupnem znesku 4,216.228 gl. in koncem leta obrestovale 3,862.331 gl. tujih hranilnih ulog; prigrisodarile so v kratkem času svojega obstanka rezervne fonde v skupnem znesku 244.875 gl. in v pretečenem letu 1890. čistega dobička 58.123 gl. Gotovo lep uspeh slovenskih posojilnic, stoječih in delujočih na trdni podlagi poštenosti, pridonosti in varčnosti slovenskega naroda. — K temu politično-gospodarskemu uspehu primorski, posebno tržaški Slovinci do sedaj nismo skoraj nič pripomogli. — Ko so na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem ustanovljali posojilnice, smo v Trstu in sosednih okrajih prepustili naše kredita potrebno ljudstvo tujim zavodom in ne majhnemu številu oderuhov, in mirno gledali, če tudi težko čutili, odvisnost od tujega kapitala, ki se je kakor denar širila mej našim ljudstvom v Trstu in sosednjih okrajih. — Res je v Trstu kredit razvit in mnogo kreditnih zavodov, a to samo za trgovce in druge premožne stanovce, a nižje ljudstvo v Trstu in kmetovalci v Primorji bili so sedaj v svojo škodo brez prave kreditne organizacije in glede kredita v jako neugodnih razmerah. In ti nižji stanovci v Trstu in kmetovalci v okolici so večinoma vsi slovenske narodnosti. — Radi tega je „Tržaška Posojilnica in Hranilnica, registrirana zadruga s omejenim poroštvo“, katera hoče kredita potrebne nižje stanovce v Trstu in kmetovalce v sosednjih okrajih s kreditom podpirati in pri njih varčnost širiti, v Trstu gotovo na pravem mestu. Da ta namen doseže, treba je zloznega delovanja Slovencev v Trstu in po okolici. Brez dvombe, če se naši premožnejši stanovci in naše kredita potrebno ljudstvo, vsak v svojo korist združijo, v „Tržaški Posojilnici in Hranilnici“, postane ona to, kar mora postati, namreč: produktiven denaren zavod, plodonosna podpora našemu ljudstvu, trdnjava naše narodnosti. Tržaška Posojilnica in Hranilnica, registrirana zadruga s omejenim poroštvo. (Via Molin piccolo št. 1, I. nadstropje). V. Matej Živic, ravnatelj, dr. Matej Pretner, namestnik ravnatelja, Ivan Abram, Kristijan Dejak, Fran Dolenc, Ivan Šabec, Ivan Valenčič, Fran Žitko, udje načelnštva. Alojzij Grebenc, Mankoč Ivan, Jakob Perharc, Ivan Naberger, Oskar Polley, nadzorniki.

Iz Trsta se nam piše: Jako smo se, začudili odgovoru g. Burgstallerja na pritožbe posl. Kluna gledè krivic, ki se nam Tržaškim Slovincem gode na šolskem polji. Človeka res jeza popade, ko čita take neresnične trditve, da nam namreč mestni magistrat iz lastnega nagiba osnavlja slovenske ljudske šole. Po okolici jih je pač nekoliko osnoval, á še te so po večini na pol slovenske, na pol italijanske. Jedino šolo, koje imamo tržaški Slovinci pri sv. Jakobu, vzdržuje nam družba sv. Cirila in Metoda in je torej povsem privaten zavod. Kar se tiče irendentovskih pojavov v Trstu, vemo pač vsi, kako cenó je prisojati nasprotnim trditvam — policija pa tudi. Iz tega poslednjega, povsem verodostojnega vira bi se lahko informovali gospóda na Dunaji. — Ko je nedolgo temu nek vojak iz garnizije Puljske ubežal in so ga hoteli tukajšnji redarji prijeti, napadal jih je z nožem, tako, da so se morali braniti. In kako se je pono-

šalo tržaško časopisje ob tej priliki? Srd in jezo so bruhal — ne na ubežnika in nasilnika, kakor bi vsakdo mislil — ampak na redarje. Dá, ako bi bili ti káki „carabinieri“, potem bi bila druga stvar! Čudno, da so g. Burgstallerju vsi taki dogodki čisto neznani!

Lepo nas plačuje! Pod tem naslovom nam pišejo od sv. Jakóba: Tu pri sv. Jakobu imamo krémarja, ki čuje na ime Bonaca. Tega moža gostilno obiskuje skoro sami Slovinci in si je mož jako lepo opomogel. A kaj stori ta mož dne 22. oktobra? Sól je v dvovpredno kočijo, koje so doposlali nasprotna gospóda, ter odpeljal se je v hudem dežji v Gažon (Pomjanske občine) glasovati za — naše nasprotnike. Podpirali smo ga vedno, sedaj pa nam povrača našo naklonjenost. Tako se nam dogaja šestokrat!

Slovenska Čitalnica v Trstu. Vabilo k slavnostnemu koncertu, kateri priredi Slovenska Čitalnica dne 29. nov. 1891 l. s prijaznim sodelovanjem gospe Lucile Podgornik-Tolomej, gospodične Bogomile Valenčič in četverospava „Glasbeno Matico“ iz Ljubljane. Razpored: 1. Nedved: „Moj dom“, pojó gg. R. Branke, A. Dečman, A. Lilek in J. Pavšek. 2. Anastasijević: Fantaise de concert „Na te mislim“, svira na glasoviru gospa Lucila Podgornik-Tolomej. 3. Eisenhut: „Moja ljubav“, pojó gg. R. Branke, A. Dečman, A. Lilek in J. Pavšek. 4. Gisehder: „Spomlad ljubezni“, svira na citrah gospodična Bogomila Valenčič. 5. Gerbič: „Pred slovesom“, pojó gg. R. Branke, A. Dečman, A. Lilek in J. Pavšek. 6. Beethoven: Concert Es-dur-Adagio in „Finale“, svira gospa Lucila Podgornik-Tolomej spremljanjem gosp. Dragotina. 7. Lisinski: „Stanak moj“ pojó gg. R. Branke, A. Dečman, A. Lilek in J. Pavšek. — Začetek bude točno ob 8 1/2 uri zvečer.

Miklavžev večer „Trž. Sokola“. Opozarjamo čitatelje naše, da priredi „Sokol“ tržaški tudi letos svoj Miklavžev večer z izredno zanimivim programom. Stariši, ki žele, da bi njihovi otroci kaj posebnega dobili, blagoizvole naj odboru to prijaviti. Program priobčimo prihodnjič.

Za družbo sv. Cirila in Metoda nabralo se je v pušici „Tržaškega podp. in bralnega društva“ 2 gl. 70 kr. — Dr. M. Truden daroval 1 gl. — Na Proseku se je nabralo v nedeljo, dne 15. t. m. 1 gl. 50 nvč.

Iz Vremske doline se nam piše: Voda „Reka“ napelje se baje vendar v mesto tržaško. Postojinsko c. kr. okr. glavarnstvo je vled razsodbe c. kr. ministerstva za poljedelstvo na pritožbo c. kr. pr. južne železnice, češ, da se bodo oškodovali izvirk Avreline in da bi bil po takem žel. promet oviran, ako se dovede „Reka“ v Trst, na prošnjo tržaške mestne občine za privoljenje v napravo vodne stavbe na desnem bregu „Reke“ v Gor. Vremah dne 27. oktobra t. l. odločilo tako-le: — Tržaški mestni občini dovoljuje se do preklica na desnem bregu „Reke“ v Gor. Vremah napraviti in vzdržati 450 m. dolg zbiralni rov in v zvezi s tem postaviti čez celo širjavo „Reke“ trden jez se zapornico v zmislu predloženih načrtov v to svrhu, da se pri nizki vodi zabranjuje izginjevanje vode, in da se vsa voda nizdol dovede v tržaški vodovod pod Škocijanom na Primorskih tleh.

Mestna občina tržaška obvezana je pri početku te stavbe izplačati interesentom zahtevane in adjustirane odškodnine, ter izvršiti napominano vodno stavbo pod izogibom ugasnjenja pravice tekom dveh let; potem prositi za predpisano stavbo vezivnega stebra in jezilne more, kakor i povrniti stroške obravnave.

Dne 6. decembra t. l. ustanovila bode se, po obilnem trudu tuk. častitega in mnogozasluznega g. župnika Ivana Škerjanc-a, v Vremah za Vremsko-Košansko dolino podružnica c. k. kmetijske družbe Kranjske. Ta dan predaval bode tudi v Vremski šoli

blagorodni gospod Gustav Pirc, tajnik c. kr. kmet. družbe, potovaini učitelj itd. Po predavanji bode volitev prvomestnika in odbornikov. Pričakuje se obilne udeležbe.

Iz Sežane se nam piše dne 21. novembra: Včeraj smo bili pri sv. Ivanu na dopolnilnem preglednem zboru (Nachkontrolle). Občevalni jezik evidenčnega častnika — nekega stojnika — je bil italijanski. Vojni članki so se prečitali v italijansčini, nova postava o ženitovanji, o potrebah, morebitnih pritožbah in prošnjah — vse v italijanščini, da si nas je bilo dobra polovica, če ne 3/4 Slovencev navzočih. Komentara ne treba!

Sveto-ivanci pozor! Pred malo dnevi začel je nek mestni stražnik (guardia municipale) pobirati, ali bolje rečeno, prosjati čiti podpise za italijanski razred na naši, še dobro narodni šoli. Kdo se temu ne čudi? Pred osmimi leti moledoval je znani učitelj Bonin podpisov, a naši možje so rekli so mu — kakor je zaslužil — da ne. Ker ni mogel spolniti svoje obljube, odšel je, kakor je prišel, in vse je bilo veselo. A lansko leto prišel je zopet k nam in nagovarjati je začel nekatere stariše naj pošljejo svoje otroke v Trst v italijansko šolo. Mislil je spet začeti agitacijo za italijansko šolo. Ker pa nima nikakega upliiva, ni hotela stvar iti izpod rok. Kaj se zmisli modra glavica? Najde pomagaca. A ta pomagač je še bore malo znan. Dozdaj nima drugih zaslug nego to, da je nekaterikrat zmerjal Slovence sè „ščavi“. Tega si je izbral gospod Bonin, da deluje za njegovim hrbtom. Omenjenemu stražniku pa svetujemo, da naj pusti stvari, ki niso zanj. Agitacija lojalna, poštena je svobodna, a tako kakor on dela, ni dopuščeno. Magistrat bi si moral izbrati drugačne ljudi, da bi bilo kaj upanja pri nas. Omenjeni stražnik pripoveduje n. p., da bi še sama gg. Vatovec in Trobec pošiljala svoje otroke v italijansko šolo. Res ne vemo, kako more tako govoriti in žaliti naše možje, katerim on ne sega, kar se tiče značaja, niti do ledij. Našim možem pa svetujemo, da pokažejo vrata vsakemu, ki bi se jim bližal s tako agitacijo, kakor so to storili pred osmimi leti. Vsaž že imamo pri nas italijansko šolo in sicer v ulici Kandler, v katero šolo so potisnili vse slovenske otroke iz Kolonje, Škorkole, Hriba, Fedrigoveca, Verdele in deco vsih blizo te ulice stanujočih kočijažev pri tramwaju, katerih je dve tretjini iz Kranjske in drugih slovenskih dežel. Vsi ti otroci morali bi po vsej pravici obiskavati slovenske šole, ker njihovi stariši gotovo ne znajo drugače kakor slovensko pravilno govoriti — ako ne smatramo kot pravilen jezik tisto mešanico laškega jezika, katera se ondu po ulicah govori. — Nima-li slavna italijanska gospóda še dovolj? Menda nas hočejo zadeti naravnost v srce, ko nam še itak ogenj gori pri nogah! Ne, tako daleč še nismo, za sedaj se varajo gospóda. Naša tla so še bolj nerodovitna za take tuje rastline, kakor so Križka skalnata tla. Tudi pri nas doživel bode znani oproda „fiasco“, kakoršnega je doživel v Križu. Mi imamo možje — in mej njimi tudi poslanca — ki se bodo vedeli braniti te nezakonite novotarije. Tedaj pozor, možje!

F. S. Doznal sem, da ima omenjeni nabiralec že veliko podpisov, a veliko je takih, ki nimajo nobene pravice, to je: nekateri stanujejo v mestu, drugi so še dečaki in le bore malo jih je (menda 4), ki imajo pravico. Ako napravi sl. magistrat za štiri očete italijanski razred, potem pa mora v mestu za 1479 podpisov napraviti 369 slovenskih šol! Hočemo videti, kako pokaže slavni magistrat svoje pravicoljubje. (Opomnja uredništva. Tudi to vest priporočili bi našim gg. poslancem v resen prevdarek, da sprevidijo, v kakem položaju smo tu in kako skušajo zrušiti podlago za podlago narodnosti naši. Tu treba energičnega postopanja, kajti recepti znanih Beschwichtigungshefrathov nam izvestno ne pomorejo. Videant consules!)

